

Relația dintre facultate și Biserică

Pr. Prof. Dr. Nicolae ACHIMESCU

O analiză a situației, statutului și vocației facultății de teologie în relația ei cu Biserica, universitatea sau societatea, după mai bine de un deceniu de la reintegrarea ei în cadrul universităților de stat, merită astăzi o atenție cu totul deosebită. Ținând seama de experiența din perioada interbelică, mai mult sau mai puțin cunoscută de către noi, cei de astăzi, profesori sau studenți, ierarhi sau clerici, s-ar putea spune că unele lucruri s-au păstrat, altele au dispărut, după cum, la fel de bine, au apărut altele noi.

Așa cum se știe, facultatea de teologie este și trebuie să rămână, indiferent de locul, statutul pe care îl are, o instituție de învățământ cu un caracter vocațional. Desigur, fiecare dintre facultățile unei universități își poate revendica o anume vocație: vocația de a forma specialiști într-un domeniu sau altul. Vocația unei facultăți de teologie, însă, nu este numai aceea de a forma specialiști, cât oameni (preoți, profesori, asistenți sociali etc.) care, la rândul lor, nu doar să învețe și să slujească pe semenii lor, ci să-i pregătească încă din această lume agitată și uneori confuză pentru Împărăția lui Dumnezeu. Din această perspectivă, vocația oricărei facultăți de teologie trebuie să se înscrie pe linia vocației Bisericii.

1. Vocația facultății de teologie trebuie să se înscrie pe linia vocației Bisericii

Încercând o evaluare a învățământului teologic în general, dincolo de orice spațiu geografic sau confesional, se constată, din păcate, o îndepărtare a sa de rostul și rolul său. Teologia universitară își schimbă sau renunță la adevărata ei vocație, devenind mai mult o știință despre Dumnezeu și mai puțin o comuniune în rugăciune cu El. Mutarea accentului dinspre trăirea adevărului lui Dumnezeu spre știința și reflecția teologică riscă să submineze din interior vocația specifică pe care învățământul teologic o are în cadrul învățământului universitar. De aceea, fără a contesta caracterul științific al teologiei, trebuie reafirmat că teologia este o „știință”, dar o știință cu totul aparte în cadrul universității, o știință care-și propune nu doar să informeze, ci să și formeze. Mai mult ca oricând, pe linia vocației Bisericii, teologia de astăzi trebuie să deschidă sufletul omului spre Dumnezeu; ea nu trebuie să fie o sumă de concepte și propoziții învățate mecanic, ci izvor de viață duhovnicească, experiență spirituală, cunoaștere izvorâtă în primul rând

dintr-o trăire autentic creștină. Este și motivul pentru care, la orice facultate de teologie, cursurile nu pot începe decât prin rugăciune, prin întâlnirea cu Dumnezeu în „laboratorul” Său care se cheamă biserică. Principiul fundamental pe care trebuie să-l aibă în vedere orice dascăl de teologie trebuie să fie acela că nimeni nu poate învăța pe alții dacă nu cunoaște el însuși ceea ce învață, dacă nu trăiește întâlnirea cu Dumnezeu în rugăciune. Practic, nu se poate face teologie fără rugăciune. Aceasta face parte din programul de învățământ și din formarea celor care studiază teologia.

2. Dubla subordonare a facultăților de teologie și implicațiile acesteia în relația facultate – Biserică

Dintre toate facultățile oricărei universități, facultatea de teologie este singura care, conform Protocolului încheiat între Patriarhia Română și M.E.C., are o dublă subordonare: una administrativ-financiară, față de Universitate și M.E.C., și o alta spirituală, față de Patriarhia Română și eparhia tutelară.

În principiu, această dublă subordonare este una benefică, întrucât oferă posibilitatea facultății, pe de o parte, să-și rezolve problemele de ordin administrativ-financiar în condițiile foarte vitrege de astăzi, iar pe de altă parte, să-și păstreze identitatea spirituală într-o lume tot mai secularizată.

Firește, analiza de față nu-și poate propune nici pe departe o detaliere a relației facultate – Biserică, pentru că această relație este mijlocită, în general, de fiecare facultate în parte, de ierarhul căruia îi este subordonată direct, de relația dintre ierarh și conducerea universității din care face parte facultatea, de relația dintre conducerea facultății și cea a universității respective etc.

Există, însă, în același timp, unele aspecte generale (pozitive sau negative) care țin de această relație, dintre care voi încerca să amintesc câteva:

a) *Organizarea învățământului teologic*

În prezent, în România, există 15 instituții de învățământ teologic (incluzând aici facultăți și departamente), repartizate cu totul neuniform din punct de vedere geografic și demografic. Fiecare dintre acestea dispune de mai multe secții și subsecții, unele doar autorizate, altele deja acreditate. Ținând seama de această situație, se impune o strategie bine gândită privind perspectivele învățământului teologic românesc, privind șansele lui de supraviețuire pe termen lung.

Făcând o retrospectivă a numărului și calității candidaților la admitere din '90 încoace, se constată o diminuare crescândă a acestora la toate secțiile, dar cu preponderență la secțiile Asistență Socială și Conservare și Restaurare. Mulți dintre absolvenții de seminarii preferă să se înscrie la alte facultăți din cadrul universității. Între altele, o explicație ar fi inflația de absolvenți de teologie, ca și lipsa posibilității de a-și găsi un post pe măsura așteptărilor după obținerea diplomei de licență.

Dincolo de această situație, dat fiind numărul mare al celor admiși și școlarizați, se pune problema dacă școlarizăm mai puțini și mai buni sau invers, dacă

facultăților le revine doar *sarcina de a școlariza* (așa cum se întâmplă și în cazul altor facultăți), fără ca Biserica să-și asume obligația de a le asigura automat un loc de muncă.

b) *Problema hirotoniei studenților de la Teologie Pastorală*

În mod firesc, orice preot ar trebui să fie posesorul unei diplome care să-i confirme pregătirea necesară în vederea hirotoniei la fel cum un profesor, inginer sau medic își dobândește acest statut abia după ce și-a absolvit studiile respective.

Din păcate, în anumite eparhii acest principiu este ignorat, așa încât există studenți hirotoniți și funcționând ca preoți în parohie, deși nu sunt absolvenți nici de seminar și nici de teologie.

Pe de altă parte, unii dintre aceștia primesc, în mod ilegal, salariu de la parohie și bursă de la facultate.

Prin urmare, se impune respectarea hotărârii Sfântului Sinod de către toți ierarhii privind această disfuncționalitate.

c) *Problema absorbției absolvenților de la celelalte secții decât Pastorală*

Există facultăți de teologie care sunt structurate pe 2-5 secții, cele mai multe fiind, în afară de Teologie Pastorală, cele de Teologie Litere, Asistență Socială, Conservare și Restaurare.

Dacă în situația absolvenților de Teologie Pastorală, acolo unde eparhiile nu mai dispun de parohii vacante, cei mai buni se îndreaptă spre alte facultăți sau devin profesori de religie, în cazul celorlalți absolvenți lucrurile sunt mai delicate. Absorbția lor fiind firavă, cei mai mulți optează pentru un post de profesor de religie, deși au o pregătire de specialitate cu totul necorespunzătoare. Pe termen lung (până la 40 de ani), în acest mod, orele de religie sunt susținute de profesori nepregătiți, ulterior marginalizați de colectivele profesionale din școlile respective.

Se impune, așadar, și de această dată, o clarificare la nivelul Sfântului Sinod privind viitorul profesor de religie, care, în funcție de pregătirea sa, nu numai că nu are capacitatea de a forma, dar chiar deformează, derutează. Există deja, din nefericire, în multe școli în rândul elevilor și profesorilor prejudecata legată de inutilitatea orei de religie.

d) *Colaborarea dintre Centrele eparhiale și facultățile de teologie în evaluarea și repartiția absolvenților*

Calitatea intelectuală și morală, după încheierea anilor de studii este certificată, în primul rând de diploma de licență semnată de decan și adeverința de bună purtare eliberată de duhovnicul facultății. În cele mai multe cazuri, acest criteriu este respectat. Există, din păcate, în unele Centre eparhiale, factori de decizie care ignoră clar criteriile elementare de valoare și competență impuse de actele de studii în promovarea absolvenților, fapt ce conduce la o anumită frustrare resimțită de absolvenții merituosi, cinstiți, modești și tăcuți.

Ba mai mult decât atât, comportamentul unor funcționari (preoți sau mireni) din anumite Centre eparhiale vădește o notă de superioritate, emfază și dispreț la adresa facultăților de teologie și a slujitorilor acestora.

e) *O mai bună colaborare între profesorii de teologie și revistele bisericești*

În mod evident, revistele bisericești (centrale sau locale) au fost și rămân spațiul publicistic predilect pentru toți profesorii de teologie. Din păcate, în multe cazuri, numărul cititorilor acestor publicații este unul restrâns, dată fiind tematica cu totul specială sau chiar datorită unor curenți în difuzarea lor. De asemenea, din rațiuni financiare sau de altă natură, unele dintre acestea apar cu foarte mare întârziere (uneori, de ordinul anilor), ceea ce face ca tematica prezentată sau bibliografia utilizată să devină, între timp, inactuale.

Pentru profesorii de teologie, activitatea științifică este criteriul fundamental pentru orice promovare de la o treaptă didactică la alta. Această activitate trebuie concretizată în publicarea unor studii de specialitate, ceea ce presupune apariția lor efectivă pe piață. Este și motivul pentru care, constrânși de timp, cei mai mulți profesori de teologie preferă uneori publicații din afara Bisericii (gen „Analele Universității”) sau edituri laice, unde studiile sau cărțile lor apar mult mai repede.

Desigur, în această situație, există și riscul publicării unor lucrări necorespunzătoare, motiv pentru care se recomandă o eficientizare mai mare a ritmului în publicistica bisericească românească.

Pe de altă parte, ținând seama de contextul nou în care Biserica își desfășoară activitatea, ar fi cu totul inoportun să se ajungă la un monopol din partea Bisericii în publicistica cu tematică teologică și bisericească.

f) *O colaborare mai strânsă între Patriarhie, Centrele eparhiale și facultățile de teologie în acordarea burselor în străinătate*

Marea deschidere spre străinătate, dar mai ales spre Occident, de după '90, a făcut posibilă creșterea foarte mare a numărului celor care își continuă studiile teologice la universități din străinătate, fie că este vorba de licențiați, masteranzi sau doctoranzi. Unii dintre aceștia își finalizează aceste studii printr-o diplomă sau se rezumă doar la a frecventa sporadic și fără o finalitate precisă anumite cursuri sau seminarii.

Această prezență a unor teologi români în universitățile străine este, în principiu, binevenită, pentru că presupune o prezență a însăși teologiei ortodoxe românești acolo, cu valorile ei incontestabile.

Apare, însă, aici și o întrebare: cine certifică calitatea intelectuală și morală, ca și modul în care reprezintă facultățile de teologie și teologia românească în ansamblul ei acești teologi în străinătate?

De aceea, ar fi foarte necesară constituirea unor comisii la nivelul facultăților și chiar la nivel național în cazul burselor oficiale pentru verificarea cunoștințelor și modului în care un candidat poate reprezenta Biserica noastră în contextul ecumenic actual.

g) *O mai bună colaborare între facultățile de teologie din țară*

Numărul mare al facultăților și profesorilor de teologie de după 1989 face, în principiu, mai dificilă colaborarea mai apropiată și mai frecventă între ele. Totuși, o atare colaborare este indispensabilă, ținând seama de scopul pe care trebuie să-l slujească cu toate laolaltă, și anume unitatea Bisericii și învățământului

teologic românesc. De aceea, organizarea unor asemenea întruniri sau congrese la nivelul Patriarhiei Române sunt extraordinar de utile. În același timp, ar putea fi identificate și alte modalități de colaborare, cum ar fi: întruniri de lucru pe grupe mai mici de facultăți, schimburi de carte, simpozioane sau colocvii cu invitați din partea mai multor facultăți, publicarea unor materiale în seria Teologie a „Analelor Universității” în relație de reciprocitate etc.

h) O mai bună comunicare între facultate și Centrele eparhiale prin intermediul consilierului pe probleme de învățământ

Consilierul pe probleme de învățământ de la Centrul eparhial poate reprezenta liantul dintre cele două instituții, cu condiția de a fi cadru universitar. Această condiție este obligatorie, întrucât se constată că numai o asemenea persoană are o percepție foarte exactă a problemelor reale ale învățământului superior, este familiarizat cu mediul universitar și problemele studenților, cunoaște din interior activitatea conducerii facultății și relația cu universitatea, după cum tot la fel de bine cunoaște perspectiva și maniera de abordare a Centrului eparhial în această privință.

The relation between Faculty and the Church

In this study, The relation between Faculty and the Church, the author analyses the main aspects of this relation in the process of education. The presence of the Faculty of Theology in the University is a very complex reality. The theological education in universities depends on two main institutions: The Ministry of Education and the Patriarchate of Romanian Orthodox Church.

Therefore, the specificity of this theological education is the vocational structure in choosing the students, the instruction but also the formation for serving the Church. Such an implication of the Church in the life of society is aimed to be a presence and a witness of faith in the world. Some issues in this reality are to be analysed by the author and a greater collaboration between the faculties in the same university or in different ones is thought to be a necessity for the improvement of that presence of religion and theology in the education of the young generations.